

© Vijeće Europe/Europski sud za ljudska prava, 2012.
Ovaj prijevod financiran je uz podršku Zaklade za ljudska prava Vijeća Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund) i kao takav ne obvezuje Sud. Za više informacija vidjeti detaljnu napomenu o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.
This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.
La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Obavještajna bilješka o praksi Suda br. 126

Siječanj 2010.

Gillan i Quinton protiv Ujedinjenog Kraljevstva - 4158/05

Presuda 12.1.2010. [Četvrti odjel]

Članak 8.

Članak 8. st. 1.

Poštivanje privatnog života

Ovlaštenje policije da zaustavi pojedinca i izvrši pretres bez osnovane sumnje da je počinio prijestup: *povreda*

Činjenice – Sukladno odredbama članka 44.-47. Zakona o terorizmu iz 2000. viši policijski službenici ovlašteni su, ukoliko smatraju da je to "svrsishodno radi sprečavanja terorističkih akata", izdati ovlaštenje kojim će svakom uniformiranom policajcu u određenoj jasno definiranoj geografskoj oblasti dozvoliti zaustavljanje i pretres svake osobe, kao i automobila koji koristi i svega što ima pri sebi. To ovlaštenje mora potvrditi državni tajnik u roku od 48 sati. Ovlaštenje može trajati maksimalno 24 sata, iako se taj rok može produljiti ukoliko je potrebno. Ovlaštenje se može ostvariti samo u svrhu potrage za "onom vrstom predmeta koji se mogu koristiti u vezi s terorizmom", ali pretres može biti izvršen bez obzira na to da li ovlašteni policijski službenik ima osnovu za sumnju "da je riječ upravo o predmetima koji se mogu upotrijebiti u svezi s terorizmom." Policijski službenik može zatražiti od dotične osobe skidanje pokrivala za glavu, obuće, vanjske odjeće i rukavica, a ako je potrebno, može pretražiti džepove, ovratnik, čarape, cipele i kosu. Pretres se mora održati u javnosti ili u blizini mjesta gdje je osoba zaustavljena. Uskraćivanje pretresa je kazneno djelo kažnjivo kaznom zatvora ili novčanom kaznom ili kumulacijom tih kazni. Izvješće neovisnog revizora o učinkovitosti Zakona izlaže se vladi najmanje jednom godišnje.

Ovlasti zaustavljanja i pretresa osoba provode se na području Policijske uprave Metropolitana (London) od stupanja na snagu Zakona u veljači 2001. u sklopu "orijentacijskog programa". U razdoblju od 2004. do 2008. broj godišnjih pretresa snimljenih od strane Ministarstva pravosuđa porastao je s 33.177 na 117.278. Neovisni revizor u svojim je posljednjim izvješćima iznimno kritički opisivao način provođenja navedenih ovlasti, navodeći probleme "loše ili nepotrebne uporabe" i dovodio je u pitanje činjenicu da je ovlastima pokriveno područje čitave Policijske uprave Metropolitana, a ne "značajne lokacije".

Podnositelji zahtjeva u ovome predmetu bili su zaustavljeni i pretreseni od strane policijskih službenika u odvojenim incidentima, na putu prema sajmu oružja gdje su se održavali prosvjedi. G. Gillan je vozio bicikl i nosio ruksak. Gđa Quinton, novinarka, bila je zaustavljena i pretresena unatoč tome što je predočila svoju novinarsku iskaznicu. Zaustavljanje i pretres podnositelja zahtjeva nije trajalo dulje od trideset minuta. Podnositelji zahtjeva podnijeli su sudsku reviziju. Dom lordova, kao žalbeni sud najviše instance, zauzeo je stav da se opravdano postavlja pitanje da li se uopće za jedan površni pretres neke osobe može reći da predstavlja primjer povrede poštivanja privatnog života, što znači da je pitanje može li se tu uopće pozivati na članak 8. Europske konvencije. Čak i ako bi se primijenio članak 8., postupak je udovoljavao zahtjevu zakonitosti u smislu Konvencije obzirom da policijski službenici nisu djelovali samovoljno. Podnositelji zahtjeva također su podnijeli tužbu radi naknade štete županijskom sudu. Tužba im je odbijena, a protiv te odluke nisu ulagali žalbu.

Pravo

(a) *Dopuštenost* – Vlada je tvrdila da podnositelji zahtjeva nisu u cijelosti iscrpili domaća pravna sredstva, obzirom da nisu nazočili zatvorenom saslušanju pred Visokim sudom u svrhu utvrđenja jesu li ovlasti i potvrda ovlasti zaustavljanja i pretresa bili opravdani te nisu uložili žalbu protiv presude županijskog suda. Sud je, međutim, utvrdio da podnositelji zahtjeva nisu osporavali da je mjera zaustavljanja i pretresa udovoljavala uvjetima propisanim Zakonom o terorizmu. Umjesto toga, njihovi prigovori usmjereni su na opću kompatibilnosti mjera zaustavljanja i pretresa s Konvencijom. Prema tome, pravna sredstva na koje je ukazivala Vlada nisu bila učinkovita ni relevantna u pogledu prigovora iznijetih Sudu.

Zaključak: preliminaran prigovor odbačen (jednoglasno).

(b) *Osnovanost* – Članak 8.: Primjena ovlasti koje dopuštaju prisilu temeljem Zakona o terorizmu kako bi se pojedinac primorao podvrgavanju detaljnog pretresa tijela, odjeće i osobnih stvari predstavlja jasno miješanje u pravo na poštivanje privatnog života. Javna priroda takvog pretresa, uz nelagodu koju izaziva činjenica da se osobni podaci izlažu pogledima javnosti može u nekim slučajevima čak i dodatno pogoršati to miješanje, zbog elementa poniženja i neugodnosti. Miješanje se ne može usporediti s pretragama putnika u zračnim lukama ili posjetitelja u javnim zgradama. Za putnike u zračnom prometu može se smatrati da su pristali na pretres samom činjenicom da su odlučili putovati i ovlašteni su ostaviti osobne stvari i nastaviti dalje bez da budu podvrgnuti pretrazi. Ovlasti pretresa temeljem Zakona o terorizmu se kvalitativno razlikuju, obzirom da su pojedinci mogli biti zaustavljeni bilo gdje i u bilo koje vrijeme, bez prethodne najave i njihove suglasnosti.

Činjenica da je mjera "u skladu sa zakonom" nije sporna obzirom da se ovlaštenje zaustavljanja i pretresa u predmetu podnositelja zahtjeva temelji na odredbama članaka 44. do 47. Zakona o terorizmu, u kombinaciji s odgovarajućim Kodeksom postupanja koji je javna isprava. Pitanje je da li te odredbe predviđaju preširoka diskrecijska ovlaštenja policije, kako u pogledu odobrenja ovlasti da se zaustavi i pretraži osoba tako i glede primjene te mjere u praksi. Sud je mišljenja da mjere osiguranja od terorizma predviđene domaćim zakonom nisu ponudile adekvatnu zaštitu od samovoljnog miješanja.

Prvenstveno, što se tiče faze odobrenja i potvrde ovlasti, Sud je utvrdio da viši policijski službenici mogu odabrati uporabu mjere zaustavljanja i pretresa ako smatraju da je to "svrsishodno" (a ne "nužno") za sprječavanje terorističkih djela, pa stoga nije uvjet ocjena razmjernosti mjere. Predmetne ovlasti podliježu potvrdi državnog tajnika u roku od 48 sati, ali pritom, međutim, nije moguće

promijeniti navedeno geografsko područje, a u praksi se pokazalo da državni tajnik nikada nije odbio izdati potvrdu ili zamijenio navedeni rok kraćim. Zakonska vremenska i geografska ograničenja ovlasti nisu se pokazala realnima, kao što je vidljivo iz činjenice da su ovlasti za policijsku upravu Metropolitan stalno obnavljane u "orijentacijskom programu". U konačnici, nije bilo načina da se ocijeni opravdanost ovlasti: iako su prava stečena na temelju ovlasti i potvrde koju daje policajac višeg čina odnosno državni tajnik podlijezala sudskoj reviziji, širina diskrecijskih ovlasti o kojima je ovdje riječ bila je takva da su podnositelji zahtjeva bili suočeni s uistinu velikim preprekama u nastojanjima da dokažu da je svako takvo ovlaštenje i potvrda predstavljalo zloupotrebu prava, odnosno zloupotrebu službenih ovlasti, dok su se ovlasti nezavisnog revizora svodile na podnošenje izvješća o općoj primjeni zakonskih odredbi i on nije imao pravo opozvati ili mijenjati izdane ovlasti.

Širina diskrecijskih ovlasti koja su na ovaj način davala policajcu-pojedincu također je predstavljala razlog za zabrinutost. Iako se policijski službenik prilikom pretresa bio dužan pridržavati Kodeksa postupanja, Kodeks je prvenstveno uređivao način na koji se izvršava zaustavljanje i pretres, a da pritom nije propisivao ograničenja policije prilikom donošenja odluke da se zaustavi i pretrese osoba. Odluka policijskog službenika da zaustavi i pretrese neku osobu bila je utemeljena isključivo na njegovoj ili njenoj "slutnji" ili "profesionalnoj intuiciji". Ne samo da nije bilo potrebno dokazati postojanje osnovane sumnje, nije bilo potrebno ni da policijski službenik subjektivno sumnjiči osobu koju je zaustavio i pretresao. Jedini uvjet je bio da se pretres vrši u cilju pronalaska predmeta koji se mogu koristiti u vezi s terorizmom, što je vrlo široka kategorija koja pokriva velik broj predmeta koje ljudi obično nose na ulicama. Pod uvjetom da je dotična osoba zaustavljena u svrhu traženja takvih predmeta, policijski službenik nije morao ni posumnjati da predmeti uopće postoje niti da ih dotična osoba ima.

S tim u svezi, statistički dokazi jasno pokazuju da su razmjeri u kojima su se policijski službenici odlučivali primijeniti ovlaštenje da zaustave i pretresu osobe bili šokantni. Imajući u vidu velik broj izvršenih pretresa i izvješća od strane neovisnog revizora, Sud je utvrdio da su se ovlasti koristile neopravdano i to pokazuje da je postojao očigledan rizik od samovolje prilikom davanja tako širokih diskrecijskih prava policiji. Opasnost od diskriminacijske primjene tih ovlasti protiv etničkih manjina bila je sasvim realna zato što statistički podaci pokazuju nerazmjerno veliki broj crnaca i Azijaca nad kojima su se primjenjivale te ovlasti. Pored toga, postojala je opasnost da tako široko priznate ovlasti budu zloupotrebljavane protiv prosvjednika i raznih drugih sudionika demonstracija. Isto tako, kao što je prikazano u predmetu podnositelja zahtjeva, sudska revizija ili tužba za naknadu štete kojom se osporavala ovlast zaustavljanja i pretresa od strane policijskog službenika u pojedinom slučaju imale su malo izgleda za uspjeh obzirom da policijski službenici nisu bili dužni dokazati opravdanu sumnju radi čega je bilo gotovo nemoguće dokazati da su ovlasti provođene nezakonito.

Iz tih razloga, Europski sud je zaključio da ovakvo izdavanje ovlasti i potvrda tih ovlasti, kao i pravo na zaustavljanje i pretres temeljem članka 44. i 45. Zakona o terorizmu iz 2000. nisu u dovoljnoj mjeri ograničeni niti podliježu odgovarajućoj zakonskoj zaštiti radi sprečavanja zloupotrebe. Slijedom iznijetoga, te ovlasti nisu u "skladu sa zakonom".

Zaključak: povreda (jednoglasno).

Članak 41.: utvrđena povreda Konvencije predstavlja dovoljnu pravičnu naknadu kada je riječ o bilo kakvoj nematerijalnoj šteti.

© Vijeće Europe/Europski sud za ljudska prava, 2012.

Službeni jezici Europskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prijevod je financiran uz podršku Zaklade za ljudska prava Vijeća Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ovaj prijevod ne obvezuje Sud niti je isti odgovoran za njegovu kvalitetu. Prijevod se može preuzeti iz HUDOC baze podataka sudske prakse Europskog suda za ljudska prava (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz bilo koje druge baze podataka s kojom ga je Sud podijelio. Prijevod se može umnožavati u nekomercijalne svrhe pod uvjetom da se navede puni naziv predmeta, zajedno s naznakom autorskih prava i referencom na Zakladu za ljudska prava. Ukoliko se bilo koji dio ovog prijevoda namjerava koristiti u komercijalne svrhe, molimo kontaktirajte publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.